

Кръстът Христов между историята, вярата и съвременността - разговор с доц. д-р Екатерина Дамянова

С кръгла маса, посветена на 1700-годишнината от намирането на светия и животворящ Кръст Господен, Богословският факултет започна отбелязването на историческото събитие, случило се през 326 година.

В научния форум участваха преподаватели, докторанти и студенти от Богословския факултет. Представени бяха доклади, посветени на типологията и предобразите на Кръста в старозаветните текстове, както и на неговото място в новозаветната епоха и библейската традиция. За кръглата маса, откриването на Кръста и отбелязването на годишнината разговаряме с доц. д-р Екатерина Дамянова.

– Доц. Дамянова, откриването и провеждането на Кръгла маса по повод 1700-годишнината от откриването на Кръста Христов, която през настоящата година отбелязваме, е може би една от първите инициативи на Богословския факултет по този повод. Как организирахте Кръглата маса? Кои бяха темите, които поставихте на фокус?

- Това е инициатива на Катедра „Библеистика“, която беше заявена още в края на миналата година в програмата ѝ за 2026 година. След тържественото отбелязване на 1700 години от събора в Никея дойде ред и на едно събитие, което исторически като че ли остава на заден план, засенчено от ролята и значението на Кръста, които той има в нашето съвремие, в нашата история и в нашата традиция.

И така, 1700 години след Никейския събор, през 326 година, майката на император Константин – св. Елена, тръгва към Светите земи. В хода на това посещение, в желанието си да посети места, свързани със спасителната история на човечеството, тя става част от екипа, който разкрива Голготското възвишение и Гроба Господен. Но чудото, което стои на преден план в тези нейни стъпки в Йерусалим, е свързано с откриването на Честния Кръст.

Затова тази годишнина заслужава внимание, тъй като ние в своята празничност често забравяме корените или основанията на един или друг празник. Именно на това бяха посветени и докладите в Кръглата маса, които разгледаха различни теми.

Имаше доклади, свързани с типологията или предобразността на кръста в библейските текстове от Стария Завет. След това преминахме плавно през новозаветната епоха, новозаветната библейска традиция и апокрифната библейска традиция, свързана с Евангелието на Яков, където също имаше много какво да се разкаже.

Разгледахме и историческата фактология в изворовата база, която говори за откриването на Кръста. Защото не всички знаят, че тази тематика е доста сложна. Едни автори споменават, други не споменават за тази част от дейността на св. Елена. В голяма част от докладите се проследи и празничната система, която се установява – Въздвижение на св. Кръст, различните празници, посветени на св. Кръст, връзката на Въздвижението с успението на св. Йоан Златоуст, както и различните дати за откриването на Кръста, съществуващи в литургичното пространство.

Ние сме свикнали да свързваме събитието единствено с 14 септември и с това горе-долу да изчерпваме историческата си памет за него. Но има събития, които се преплитат и се нуждаят от изяснение.

На Кръглата маса имаше и интересни дискусии, тъй като докладчиците представиха различни традиции, които са проследили – химнографски, исторически и библейски – и мястото, което Кръстът заема като ориентир в

нашите изследвания.

- А има ли неща или факти около намирането на Кръста, които са по-малко известни на широката общественост, на православните християни – нещо, на което отделяме по-малко внимание?

- Ние сме свикнали да говорим за откриването на Кръста като за чудо или като за някаква естествена последица от посещението на св. Елена в Йерусалим. Това се дължи именно на изворите. В една част от тях, какъвто е случаят с Евсевий Кесарийски, се споменава за откриването на Гроба Господен и Голготското възвишение, но не се казва нищо за откриването на Кръста.

В други извори е отделено внимание на това как, знаейки къде ще отиде св. Елена, водена от местния епископ Макарий Йерусалимски, тя разчиства мястото на Христовото Възкресение – Голгота и Божи гроб. Тези места са били известни или поне маркирани, имало е ориентация за тях и не е било необходимо чудо, за да бъдат открити пред светата императрица.

Но за Кръста вече може да говорим за конкретно чудо. Той е открит извън тези ориентири, с които са разполагали местният епископ и християните, живели там по онова време.

Но има и политика. Става ясно, че е съществувало известно съперничество между Йерусалим, който към този момент е напълно занемарен – един провинциален град, който дори не е митрополия в рамките на новата християнска среда и Кесария, където управлява местният епископ. Тези съперничества вероятно са били известни дори на юдеите, тъй като в Талмуда присъства текст, който казва за онова време: „Ако ти кажат, че Кесария процъфтява и Йерусалим процъфтява – не вярвай. Ако ти кажат, че Кесария запада и Йерусалим запада – не вярвай. Но ако ти кажат, че Кесария процъфтява и Йерусалим запада, или обратното – тогава вярвай“.

Има неща, които в определен момент вероятно са възпирали християнския свят да върне на Йерусалим първото място като Църква-майка на всички църкви. Знаем, че и днес Йерусалимската църква не е поставена на първо място в реда на древните патриаршии. Така с времето тя ще си отвоюва мястото, което познаваме и днес.

- И накрая на нашия разговор – нужно ли е светът днес, раздиран от толкова конфликти, недоразумения и противоборства, в тази година, в която честваме 1700 години от намирането на Кръста, да погледне отново към

Кръста, към посланията, които Христос дава на света, и да помисли повече върху това какво означава любовта днес?

- Мисля, че обществото и светът го правят, но дали го правят правилно - това вече е друг въпрос. На Кръглата маса имахме част от докладите, които бяха насочени към форми на почитание, излизащи извън не само традицията, но дори и извън добрия вкус. Темата за татуировките на кръста, темата за нестинаството, употребата на религиозни символи около неща, които вече не можем да наречем християнство.

И виждаме как още от Стария Завет един символ, който е бил извор на спасение като медната змия, към която всеки, погледнал с вяра, се е спасявал от жарещата отрова на змиите - предобраз на Христа и на Христовия Кръст, в един момент се превръща в истукан, в образ, лишен от сила и от Божията изява.

По същия начин и Кръстът - ако към него не погледнем с вяра, ако не погледнем към Разпнатия на Кръста, а разчитаме само на неговата форма, поставяйки я в бижута или орнаменти, за да се наречем християни, тогава ще бъдем като онези старозаветни хора, които са се покланяли на медната змия и са забравили обещанието, което Бог им дава.

С доц. Екатерина Дамянова разговаря Ангел Карадаков.

dobrotoliubie.com